

Народжені в Україні, біженки у Румунії

Сприйняття, труднощі та очікування дівчат-підлітків

Автор:

Доктор Сімона Міхаю,

Науковий співробітник III, Інститут дослідження якості життя, Румунська Академія Наук

Цей Звіт про дослідження виконано в рамках програми «Заходи з пом'якшення гендерного насильства, спрямовані на жінок і підлітків-біженців та приймаючі громади (хлопців і дівчат) з України, які наразі проживають у Бухаресті та Ілфові», яку впроваджує Асоціація ANAIS за підтримки ЮНІСЕФ Румунія. Думки, висловлені в цій публікації, належать автору і не обов'язково відображають думку ЮНІСЕФ Румунія. Частина цього звіту можуть бути відтворені в некомерційних цілях лише з посиланням на джерело.

Вміст

I. Контекст	4
II. Етичні та деонтологічні координати соціологічного дослідження	5
а. Стандарти для досліджень за участю людей	5
б. Норми щодо дослідження вразливих груп	6
с. Принципи, визначені в дослідженнях ЮНІСЕФ	7
III. Опис соціологічного дослідження	8
IV. Аналіз та інтерпретація зареєстрованих результатів	11
Висновки та рекомендації	29
Бібліографія	31

I. Контекст

З початку війни в Україні значна кількість людей була змушена покинути свої домівки, шукаючи притулку в сусідніх країнах, зокрема в Румунії. Згідно з даними, оновленими до 10 червня 2024 року на веб-сайті УВКБ ООН¹, з лютого 2022 року Румунія зареєструвала 4.669.132 перетинів кордону з Україною, до яких додано біженців, які пройшли транзитом через Республіку Молдова до в'їзду в Румунію. Згідно з даними Уряду Румунії, до 31 січня 2024 року на територію Румунії в'їхало 7.198.213 громадян України. Серед людей, які приїхали до Румунії після спалаху конфлікту, 169.644 користуються тимчасовим захистом або іншою формою міжнародного захисту, або запропонованою румунською державою. З них приблизно 21% – діти віком від 7 до 18 років. Зараз у Румунії зареєстровано приблизно 77.902 біженці, з яких 70% - жінки та діти.

Виявлена частка дітей-біженців також включає підлітків – вікову групу зі специфічними проблемами, потребами та бажаннями, відмінними як від дорослих, так і від дітей молодшого віку. Проект «Заходи з пом'якшення гендерного насильства, спрямовані на жінок і підлітків-біженців та приймаючі громади (хлопців і дівчат) з України, які наразі проживають у Бухаресті та Ілфові», який виконує Асоціація ANAIS у партнерстві з ЮНІСЕФ Румунія, був розроблений саме для того, щоб також звертатися до підлітків за допомогою заходів, які підвищують ступінь обізнаності про можливі ризики, яким вони наражаються, і про способи, якими вони можуть підвищити свій рівень безпеки в приймаючій місцевості.

Контекст тривалого конфлікту в Україні визначив еволюцію та диверсифікацію потреб дітей та підлітків-біженців. Спочатку основна увага була приділена негайним потребам у безпеці, їжі та житлі. Але в міру того, як конфлікт продовжувався, потреби цих дітей урізноманітнилися, включаючи

питання, пов'язані з соціальною та освітньою інтеграцією, психічним здоров'ям і захистом від насильства та жорстокого поводження.

Дівчата-підлітки біженки стикаються з унікальними проблемами як з точки зору статі, так і віку, які потребують особливої уваги та інтерсекційного підходу. Вони вразливі до певних ризиків, таких як гендерне насильство, дискримінація, обмежений доступ до освіти та труднощі в адаптації до суспільства з іншою культурною моделлю. Тому партнери вважали важливим зрозуміти ці специфічні потреби та реагувати на них шляхом об'гуртованого втручання.

Тому проект, реалізований Асоціацією ANAIS за підтримки ЮНІСЕФ, був розроблений таким чином, щоб включити підхід до аналізу ситуації підлітків-біженців з метою документування їхніх нагальних та першочергових потреб. З цієї метою було організовано два раунди консультацій з дівчатами-біженками, під час яких їм було запропоновано висловити свої конкретні проблеми, занепокоєння та потреби, а також свої ідеї щодо можливих рішень.

Користуючись результатами цих консультацій, Асоціація ANAIS та ЮНІСЕФ гарантують, що майбутні втручання будуть і надалі міцно об'гуртованими та ефективно орієнтованими на підтримку найбільш вразливих категорій біженців, таким чином сприяючи глибшій інтеграції та покращенню якості їхнього життя в Румунії.

II. Етичні та деонтологічні координати соціологічного дослідження

а) Стандарти для досліджень за участю людей

Останніми роками набір норм, прийнятих на міжнародному та національному рівнях, приніс значні зміни щодо досліджень із залученням людей. Принципи, які часто обумовлюються, стосуються, зокрема, людської гідності, рівності та справедливості. Приймаючи цей корпус² конвенцій та нормативних актів, було окреслено норми, покликані забезпечити дотримання прав і свобод респондентів, відповідно фундаментальних положень наукового дослідження:

- Дослідник³ дотримується всіх наукових норм, передбачених спеціалізованою методологією (цілі та гіпотези, досліджувана популяція, інструменти та збір даних, інтерпретація результатів та підготовка звіту про дослідження).
- Дослідник приділяє більше уваги взаємодії з респондентами, захищаючи їх від можливих ризиків, пов'язаних з участю в дослідженні; інформувати респондентів про мету дослідження, можливість відмовитися від нього в будь-який час, наукові та соціальні переваги їхньої участі, межі конфіденційності та до кого вони можуть звернутися з подальшими запитаннями щодо дослідження.
- Участь у дослідженні особи чи соціальної групи є абсолютно добровільною, принципом, на основі якого дослідник не використовує жодних засобів тиску чи примусу. Запитуючи інформовану згоду, дослідник використовує мову, зрозумілу потенційним учасникам дослідження, з метою усунення ризику отримання не- або частково інформованої згоди.
- Під час дослідження дослідник забезпечує дотримання анонімності та конфіденційності персональних даних респондентів. Ця відповідальність поширюється на всіх членів дослідницької групи і є основною умовою доступу до отриманих результатів.
- Представляє собою відхилення від норм належної поведінки в проведеній дослідницькій діяльності: обіцянка певної винагороди потенційному учаснику дослідження, якщо немає твердого наміру та реальної можливості виконати таке зобов'язання (винагорода не повинна порушувати норми); фальсифікація результатів і представлення їх як даних, отриманих шляхом власних польових досліджень або розрахунків даних міжнародних, національних або регіональних установ; спотворення або фальсифікація даних, зібраних на місцях; перешкоджання або саботування дослідницької діяльності інших людей в організації шляхом пошкодження або знищення комп'ютерного обладнання, документів, комп'ютерних програм, даних в електронному форматі, необхідних для проведення або завершення наукової діяльності.
- У діяльності з розповсюдження результатів дослідження, у тому числі у звітах, є відхилення від правил доброї поведінки: плагіат, самоплагіат, включення до списку авторів звіту однієї або кількох осіб, які є співавторами та які не мали значного внеску у публікацію, відповідно виключення деяких співавторів, які зробили значний внесок у публікацію; включення до списку авторів публікації без її попередньої згоди

2. Загальна декларація прав людини (1948); Кодекс етики Міжнародної соціологічної асоціації (2001); Закон № 206 від 27 травня 2004 року щодо неправомірної поведінки в сфері наукових досліджень, технологічного розвитку та інновацій; Європейська хартія дослідників (2005); Статут Румунської академії (2009).

3. До цієї категорії входять усі спеціалісти, які беруть участь у дослідженні (зовнішній соціолог, члени проектної групи, залучені до дослідження).

б) Норми щодо дослідження вразливих груп

Дослідження, в яких беруть участь вразливі люди або ті, хто перебуває в різних ситуаціях ризику, вимагають дотримання кількох професійних і деонтологічних умов, якими керуються поведінка дослідників, реалізація плану дослідження та спосіб інтерпретації отриманих результатів. Такі принципи, як згадані, справедливо застосовуються до всіх респондентів; однак у випадку вразливих груп, таких як мігранти або біженці, особлива увага потрібна до етичних і правових питань, характерних для їхньої ситуації. Зокрема, будь-яке середовище, в якому потенційні респонденти не функціонують повністю автономно, вимагає особливої уваги для забезпечення їхньої добровільної участі та загального благополуччя (психологічного, соціального, медичного тощо).

Виходячи з цих міркувань, дослідницька діяльність здійснювалася відповідно до наступних принципів і стандартів:

- **Адаптація та правдивість** – у динамічній групі, яка водночас регулюється серією норм, реальність часто може бути деформована та (ре)конструйована, ситуація, в якій дослідник повинен адаптуватися до конкретної діяльності, що виконується. Він також несе відповідальність за забезпечення точності інформації, отриманої шляхом застосування методів роботи та інструментів. Дослідник фіксує лише спостережувані факти, а не власні припущення, уникаючи можливого ефекту «передбачення».
- **Відповідальність і чесність** – маючи доступ лише до частини повсякденного життя респондентів, дослідник повинен ретельно та відповідально інтерпретувати зібрані результати; тому він вкаже у своєму звіті всі межі дослідження. Водночас він зобов'язаний подавати отримані дані в необробленому вигляді, зберігаючи як форму відповідей, так і мову, якою користуються респонденти, оскільки вона відображає їхні норми, звичаї та спосіб життя.
- **Зменшення психологічного тиску** – дослідник зобов'язаний нюансувати та деперсоналізувати питання, щоб не викликати у респондентів відчуття, що їх оцінюють або засуджують. Непряме формулювання запитань допомагає досліднику уникнути ситуацій, у яких він ставить респондентів у вразливе, емоційно та психологічно напружене становище.
- **Незловмисність** – якщо дослідник вважає, що продовжуючи дослідження, він ставить під загрозу загальне благополуччя респондентів, він зобов'язаний припинити розпочатий підхід. Це дозволяє уникнути будь-яких можливих моральних, психологічних чи фізичних збитків для респондентів, тим більше, що вони неповнолітні.
- **Корисність і соціальна відповідальність** – дослідник усвідомлює відповідальність своєї роботи. Залежно від типу та меж проведеного дослідження узагальнювати отримані дані без розбору, враховуючи їх теоретичну та практичну корисність. Точніше кажучи, втручання в соціальну сферу базується на системному підході, орієнтованому рівною мірою на людину та середовище, з якого воно походить, відповідно на цілісному процесі, правильно задокументованому з наукової точки зору.
- **Автономія, цілісність і прозорість** – у рамках ЮНІСЕФ Румунія та Асоціації ANAIS, неявні в цьому дослідженні, поважаються свобода дослідження, незалежність від ідеологій, релігій і політичних доктрин, прозорість і публічна підзвітність. Таким чином, дослідник зобов'язаний уникати будь-яких упереджень щодо своєї незалежності та гарантувати, що він не нехтує професійною етикою/деонтологією через бажання створити комфортну ситуацію для прямих бенефіціарів або третіх сторін. Дослідник забезпечує свободу вираження респондентів, подаючи та використовуючи повні відповіді в інтерпретації зібраних даних.
- **Професійні компетенції та наукова ретельність** – оскільки респонденти ставлять під сумнів делікатні аспекти, які викликають високий рівень інтересу, але також викликають стрес, репрезентація реальності може стати нерозривно пов'язаною з їхнім власним досвідом та інтересами. Тому дослідник буде план дослідження на найвищому рівні наукової строгості, як теоретично, так і емпірично, і не відхиляється від нього, незалежно від можливих зовнішніх подразників.

с) Принципи, визначені в дослідженнях ЮНІСЕФ

Дослідження реалізує принципи ЮНІСЕФ (2021) щодо етичних стандартів у дослідженнях, оцінці, зборі та аналізі даних:

- **Повага** – передбачає залучення всіх зацікавлених сторін таким чином, щоб поважати їхню гідність і благополуччя. Повага вимагає уважності до статі, віку, мови, країни походження, етнічної приналежності, статусу «лесбіянок, геїв, бісексуалів, трансгендерів або інтерсексуалів» (ЛГБТІ), культурних, економічних і фізичних здібностей і походження.
- **Користь** – означає прагнення робити добро людям і планеті, зводячи до мінімуму шкоду від досліджень. Зібрані дані мають бути цілеспрямованими (безпосередньо пов'язаними з діяльністю чи вигодою) і пропорційними (збирати лише те, що необхідно).
- **Справедливість** – вимагає розгляду того, кому вигідно і хто несе відповідальність за проект. Робота має бути «людиноцентричною» – гарантувати, що потреби, інтереси та очікування людей – включно з дітьми та їхніми опікунами – є пріоритетними тими, хто обробляє результати.
- **Чесність** – вимагає активного дотримання моральних цінностей і професійних стандартів, які є важливими для всіх скоординованих або проведених досліджень.
- **Підзвітність** – це зобов'язання відповідати за всі прийняті рішення та вчинені дії та нести відповідальність за дотримання зобов'язань, без будь-яких винятків, а також повідомляти про можливі чи фактичні збитки.

Що стосується принципів і прагнень ЮНІСЕФ (2022), дослідження передбачає необхідні заходи для сприяння гендерній рівності та залученню знедолених людей:

- Уникнення стереотипних уявлень про ролі та прагнення дівчат, хлопців та осіб з іншою гендерною ідентичністю.
- Заохочення підлітків до роздумів про відносини влади, привілеї та розподіл гендерних ролей.
- Забезпечення дівчатам-підліткам доступу до безпечних місць, де вони можуть ділитися своїм досвідом та ідеями, до тренінгів і дорослих наставників.
- Інформування батьків або інших законних осіб про участь неповнолітніх у різних заходах.
- Там, де організуються гендерно сегреговані заходи, має бути чутливість і чутливість до почуттів, поглядів і пропозицій трансгендерних людей.
- Сприяння недискримінації та справедливим можливостям участі для підлітків, які є ЛГБТКІ, включно з тими, хто має змінну гендерну ідентичність.

III. Опис соціологічного дослідження

Передумовою дослідження є те, що для того, щоб сприяти підвищенню якості життя дівчат-підлітків з України, біженок у Румунії, необхідно знати їх сприйняття, умови життя, потреби та очікування. Отже, отримані результати можуть сприяти розробці заходів та інструментів, спрямованих на підтримку молодих жінок, включених у дослідження, та інших людей у подібних ситуаціях.

Мета дослідження – оцінити вплив проживання в Румунії дівчат-підлітків з України, біженок, у контексті поточного збройного конфлікту.

Встановлені цілі спрямовані на:

- Збільшення актуальної інформації про соціальну інтеграцію дівчат-підлітків з України, які зараз є біженцями в Румунії.
- Знання способів, у які інституції та організації в Румунії реагують на потреби та очікування дівчат, включених у дослідження.
- Визначення заходів, які сприятимуть підвищенню рівня соціальної інтеграції та якості життя підлітків з України, які зараз перебувають у Румунії.

Гіпотези дослідження:

- Рівень адаптації дівчат-підлітків з України на пряму залежить від їх досвіду роботи з національною системою освіти, охорони здоров'я, ринку праці та соціальних послуг.
- Учасниці дослідження відчують потребу у більшій відвідуваності специфічних для молоді заходів (освітніх, соціокультурних, мистецьких).
- Підтримка, якої потребують дівчата-підлітки з України, вимагає цілісного, систематизованого та правильно задокументованого втручання з наукової точки зору.

Респондентки – 31 дівчата з України, які зараз проживають у Румунії. Їх визначення та відбір ґрунтувався на співпраці з молодіжними фондами, громадськими центрами та середніми школами, де навчається багато студентів з України. Відбір було здійснено таким чином, щоб були дотримані такі критерії:

- представляє інтереси та потреби дівчат з різного економічного, соціального та субетнічного походження;
- пропонує право на думку вразливим меншинам, яким загрожує міжсекторальна дискримінація;
- покриває потреби різних вікових підгруп;
- учасники можуть дати вільну та усвідомлену згоду брати участь у діяльності та висловлювати свою думку;
- об'єднує як людей, які були бенефіціарами інших проектів, так і людей, які раніше не брали участі в подібних заходах.

Для проведення соціологічного дослідження було обрано та використано **дві специфічні методики**:

Аналіз документів:

У соціологічному значенні термін документ часто використовується для опису тексту або будь-якого іншого матеріалу, який надає певну інформацію, зображення про людські групи чи цільові сфери, дані про різні сфери суспільства. Слід зазначити, що документи відзначаються як специфікою (історичними особливостями) епохи, в яку вони були складені, так і особистістю (суб'єктивністю) їх авторів (Miftode, 2003; Chelsea, 2009). За своєю природою та складністю аналіз документів має на меті та водночас забезпечує диверсифікацію інформації та дозволяє розробити пояснювальні моделі досліджуваних соціальних явищ.

У цьому випадку акцент було зроблено на документуванні у спеціальній літературі деяких актуальних аспектів життя біженців з України (дослідження, що оцінюють якість життя, політику соціальної підтримки, звіти гуманітарних організацій). Інформація, отримана в результаті аналізу документів, відображається в посібнику для проведення фокус-груп та у звіті про дослідження

Фокус-група:

Фокус-група означає інтерв'ю, що проводиться зі сконструйованою групою, зосередженою на певній темі та певній категорії предметів. Його веде (...) кваліфікований інтерв'юер [skilled]. Дискусія комфортна, а часто навіть приємна для учасників, оскільки вони діляться один з одним ідеями та уявленнями (Chelsea, 2009; Walters, 2023). Цей метод дослідження використовується для різних цілей, наприклад, для збору інформації про досвід людей, переконання, установки; отримання даних про спостережувану поведінку; розробка та удосконалення інструментів, які будуть використовуватися в дослідженні: ідентифікація полів, отримання природного словника для побудови анкети; наприкінці дослідження: щоб збагатити або уточнити деякі інтерпретації щодо результатів, особливо коли вони суперечливі (Chelsea, 2009). Інструментом, який використовується, є посібник для фокус-групи, подібний до напівструктурованого або структурованого посібника з якісного інтерв'ю, і він містить низку запитань або проблем, які розглядаються у заздалегідь визначеному порядку. Група респондентів має бути максимально однорідною, щоб уникнути труднощів взаємодії. Основні теми, які розглядаються в організованих фокус-групах:

- базові послуги для дівчат та їхніх сімей у Румунії;
- проживання в Румунії порівняно з проживанням в Україні;
- потреби дівчаток щодо культури, освіти, здоров'я та вільного часу;
- позитивні та негативні фактори, що відіграють роль у соціальній інтеграції дівчаток-підлітків;
- сприйняття румунами біженців з України;
- взаємодія між учасниками дослідження та молодими людьми з Румунії;
- повідомлення дівчат-підлітків людям в Україні (родичам, особам, які приймають рішення);
- майбутні плани дівчат.

Перша фокус-група відбулася 17.05.2024 року у Національному ліцеї «Міхай Вітязул» у Бухаресті. Друга фокус-група відбулася 14.06.2024 року в середній школі «Уругвай» в Бухаресті. У дослідницькій діяльності використовувався наступний адміністративний та соціологічний інструментарій:

- **Список відвідувачів для фокус-груп** – доповнений інформацією щодо діяльності (місце, дата) та ідентифікаційними даними учасників (прізвище, ім'я, країна походження, статус, номер телефону / електронна адреса), підпис;
- **Форма GDPR для повнолітніх / неповнолітніх** – для того, щоб бенефіціари, які беруть участь у фокус-групах, надали свою згоду на обробку персональних даних;
- **Керівництво для проведення фокус-групи.**

Під час проведення дослідження, запису та обробки інформації дослідник дотримувався всіх принципів і стандартів, характерних для професії. Він вживав до уваги той факт, що те, як він спілкується з дівчатами-підлітками, а також його загальний вигляд можуть визначити прийняття або відмову від участі в дослідженні. Під час застосування інструменту дослідниця встановлювала довірчі стосунки з дівчатами, щоб вони були готові відповідати на запитання максимально повно та чесно. При цьому дослідник доносив до респондентів той факт, що вони активно слухають (через міміку та жести, акрес вирази, що вказують на зацікавленість). Він відповідально вів хід дискусії, максимально уникаючи відхилень від центральних тем. Дебати у фокус-групах мали на меті зробити огляд поточного життєвого досвіду дівчат-підлітків, досліджуючи їхнє сприйняття освіти, соціально-культурної діяльності, міжособистісних стосунків, труднощів, очікувань та інтеграції в румунське суспільство. Як погодилися респонденти, обговорення велося на аудіозаписі. Елементи невербальної мови були збережені та відтворені якомога коректніше, щоб згодом асоціюватися з отриманими

результатами. Після завершення кожної фокус-групи відповіді транскрибувалися та перекладалися румуномовним українським перекладачем.

Для інтерпретації результатів найбільш відповідні відповіді були підтверджені спеціальною літературою. Також, як приклад, думки респондентів були внесені в звіт про дослідження.

Щодо **меж дослідження,** слід зазначити, що отримані якісні дані є лише орієнтовними; вони не мають статистичної репрезентативності щодо досвіду та потреб усіх дівчат-підлітків біженок з України, які зараз проживають у Румунії. До цього обмеження додається мовний бар'єр, у фокус-групах використовується перекладач, який відповідає на запитання румунською мовою від імені дослідника; таким чином, деякі значення слів могли бути неточно зрозумілі. Крім того, у фокус-групах на респондентів можуть впливати інші учасники, що робить певних людей більш стриманими або мають ідеї, подібні до висловлених раніше. Як запобіжний захід членам команди проекту було запропоновано встановити довірливі стосунки з молодими жінками, щоб вони відповідали на запитання якомога чесніше. При цьому їх спонукали донести до респондентів те, що вони активно слухають (через міміку та жести, через вирази, що вказують на інтерес); ретельно керувати ходом дискусії, максимально уникаючи відхилень від теми (з максимальним тактом).

IV. Аналіз та інтерпретація зареєстрованих результатів

Цей звіт про дослідження складено після збору польових даних і документації в спеціальній літературі. Слід зазначити, що ми представляємо до уваги громадськості звіт про дослідження, в якому досліджується ситуація 31 дівчат з України, які зараз є біженками на території Румунії. Нинішній підхід не відповідає дійсному академічному дослідженню, яке вимагає додаткових методологічних вимог і потребує більше ресурсів, як людських, так

і часових. Дослідницький звіт представляє інтерпретації відповідей дівчаток-підлітків і повністю відтворює думки, які часто записуються або вважаються зразковими. Аналіз відповідей і формулювання висновків дотримуються відповідності між метою, завданнями та гіпотезами дослідження. З метою максимально коректної інтерпретації даних, отриманих під час організованих фокус-груп, використовувалася спеціальна література.

Соціально-демографічний профіль респондентів та причини міграції до Румунії

Якісне фокус-групове дослідження було проведено на 31 респонденток української національності, які проживають у Румунії. У досліджувану групу увійшли дівчата віком від 12 до 18 років (див. таблицю 1). Респондентки одногослоно відзначають те, що релігійна орієнтація є християнсько-православною.

Усі учасниці дослідження знайшли притулок в Румунії в умовах збройного конфлікту в Україні. Крім потреби в безпеці, додатково були згадані такі причини, як проблеми зі здоров'ям деяких членів сім'ї, обмеження доступу до основних послуг (наприклад, охорони здоров'я) або комунальних послуг (наприклад, питної води). Загалом кажучи, мотивація консультованих дівчат і членів сім'ї, з якими вони зараз живуть, відповідає досвіду та міркуванням інших соціальних груп, які вирішили мігрувати (Spörlein et al., 2020; Díaz-Sánchez et al., 2021). Прив'язаність до людей, які вже перебувають на території країни, ресурси, необхідні для переїзду, і географічна близькість – порівняно з іншими державами – також відіграють важливу роль у рішенні дівчат-підлітків та їхніх сімей емігрувати до Румунії.

Таблиця 1. Вік респонденток

ВИПОВНЕНІ РОКИ	КІЛЬКІСТЬ
12 років	9
13 років	12
14 років	2
15 років	4
16 років	2
17 років	1
18 років	1

Умови життя в Румунії порівняно з українськими

Більше половини (№: 25) дівчат позитивно сприймають життя в Румунії. Вони висловлюють вдячність за допомогу, яку вони отримують, «приємні» взаємодії та те, як задовольняються їхні вікові потреби.

Румунія дуже приємна країна. Має багато спільного з Україною: спільні традиції та звичаї, але Україна залишається моїм домом, де я почувуюся найкраще. У Румунії іноді зустрічаю людей, які налаштовані проти українців, але, незважаючи на це, мені тут подобається.
– Ф. У., 12 років

Проте на рівні всієї групи, включаючи дівчат-підлітків, які адаптувалися у румунському суспільстві, помітні негативні наслідки виїзду з рідної країни. Наприклад, 14 дівчат зазначають, що їм бракує свободи спілкування рідною мовою. Інші респондентки вважають, що вони не в безпеці в Румунії, або що вони не мають достатньо соціально-освітніх заходів, організованих для молоді. Звичайно, у багатьох із них (№: 20) відчувається відсутність членів родини та друзів. Сприйняття, вразливість та очікування біженців зазвичай відрізняються залежно від віку, статі, рівня освіти та інших особистих характеристик. Як свідчать отримані результати, дівчата асоціюють Україну з міцними емоційними зв'язками, благополуччям і адекватними умовами для психосоціального, освітнього, культурного розвитку. Такі бачення суспільства, в якому вони народилися і провели першу частину свого життя, відображають труднощі, з якими вони стикаються в процесі адаптації в новій країні.

Тут не так багато різноманітності в плані спорту, танців, спілкування. – С. Т., 13 років

Тут, у Румунії, добре, але все ще є відчуття невизначеності, тому що іноді не знаєш, що буде далі, особливо зараз, коли нічого не ясно. В Україні було безпечніше, але мені й тут дуже подобається. Люди привітні, і мені добре. – Д. Р., 15 років

Я сумую за друзями-українцями та за родиною. – Г. Ж, 13 років

У продовженні консультацій молоді жінки наголошують на мовному бар'єрі, який значно ускладнює спілкування та життя в Румунії порівняно з українським. Мовні навички є важливими для інтеграції дівчаток-підлітків у нову культуру, особливо тому, що рідна мова дуже відрізняється від румунської, тому не допускає інтуїтивних асоціацій у спілкуванні. Окрім цього аспекту, спостерігається низка перешкод у зв'язку з соціальними середовищами, важливими для їхнього віку, такими як школа чи група знайомих.

”

Румунія дуже хороша країна, але іноді я сумую за домом, тому що в Україні я розмовляю рідною мовою, а тут я не дуже добре знаю мову, і це ускладнює спілкування. – Д. Р., 15 років

Стосовно освіти – фундаментальної для цього етапу життя – є люди, які цінують румунську систему освіти більше, ніж українську.

”

Для порівняння, шкільні системи в Україні та Румунії відрізняються у ставленні до дітей. У Румунії вчителі більш доброзичливо ставляться до учнів, поважають один одного. І навпаки, в Україні вчитель часто розглядається як найвищий авторитет, і відносини не виглядають такими егалітарними. – С. Х., 13 років

”

Вчителі в Румунії хороші, милі, мені подобається школа, і я відчуваю себе дуже добре, коли я тут навчаюся. Спочатку мене підтримували всі вчителі, діти теж намагалися мені допомогти. В Україні було ще добре, але все одно не до всіх учнів ставилися однаково. Інколи вчителі були не дуже дружні з усіма, робили розбіжності між учнями. – С. С., 15 років

Таке сприйняття є захисним фактором і, водночас, сприятливим для підвищення рівня інтеграції в суспільство. У середньостроковій та довгостроковій перспективі цілком ймовірно, що те, як молоді жінки розвиваються в освітній системі, стане умовою для рішення батьків залишатися в Румунії чи ні.

Послуги підтримки, які пропонують установи, організації та громадянське суспільство в Румунії

Дискусії щодо послуг підтримки в Румунії, призначених для респонденток та їхніх сімей, показують, що досвід різноманітний. Точніше, є дівчата-підлітки, які заявляють, що дуже задоволені підтримкою, яку вони отримали, але на протилежному полюсі чверть з них вважає, що інститути румунської держави дуже ускладнюють певні адміністративні процеси.

Щоб отримати допомогу, потрібно оформляти купу документів, стояти у довгих чергах, і через ці черги багато людей просто не отримують допомогу. – С. М., 16 років

Ворожість або низький рівень участі, які існують у різних державних установах, є аспектами, які вважаються «поганими та шкідливими» для соціальної інтеграції мігрантів чи біженців (Väärnhielm et. al., 2017). Ситуація останніх стає ще більш складною, оскільки вони залежать від базових послуг, на основі яких вони забезпечують свої щоденні потреби у виживанні, охороні здоров'я, житлі та освіті. Окрім цих аспектів, дослідження, проведені під час пандемії COVID-19, підкреслили той факт, що, принаймні на європейському рівні, багато систем захисту дітей, наприклад, не готові успішно впоратися з різними соціально-економічними, медичними чи будь-якої іншої природи (Toros and Falch-Eriksen, 2020; Toros et al., 2022). Виходячи з передумови, що Румунія перебуває в такій ситуації, можна провести широкі дослідження, щоб краще визначити потреби біженців з України та відповідні способи втручання. Такі підходи здатні покращити як практику систем, так і якість життя відповідної спільноти.

За словами більшості дівчат (№: 24), міжнародні гуманітарні організації, а також національні доклали значних зусиль для сприяння подоланню перешкод, що виникли, та їх соціальної інтеграції. У цьому сенсі часто згадуються:

- AIDRom
- Angel Appeal
- Crucea Roșie (Червоний Хрест)
- Salvați Copiii (Врятуйте дітей)
- UNICEF
- World Vision

Такі організації зосереджені на конкретних потребах дівчат, таких як доступ до навчального закладу чи соціально-культурної діяльності. На запитання про підтримку, отриману для задоволення базових потреб (їжа, житло, охорона здоров'я та безпека), дівчата-підлітки зазначають, що найбільш залученими організаціями є:

- Angel Appeal
- UNICEF
- World Vision

Організація ANGEL APPEL надає більше психологічної допомоги українцям, все безкоштовно і організовано, відчуваєш себе добре в компанії українців, які можуть поділитися своїми проблемами. – О.П., 14 років

Були випадки, коли підтримка полягала, серед іншого, в отриманні житла або роботи для батьків.

”

З ЮНІСЕФ допомогли з житлом, зойно я приїхав сюди (н.а. Румунія). Вони також знають, що вони допомогли мені вступити на курси румунської мови та знайти роботу моїй мамі. – Г. Т., 13 років

У цьому розділі посібника для фокус-групи детально обговорювалося досвід міжособистісного спілкування, який мали дівчата-підлітки або їхні родини, з представниками інституцій та організацій Румунії, а також з членами громадянського суспільства.

”

Для мене були незабутні моменти, коли я, моя мама і моя сестричка, якій виповнилося 8 місяців, отримали підтримку. Румуни допомогли нам продуктами і всім необхідним – Д. Л., 15 років

”

Були і позитивні моменти в організації «Зі де біне». Там ми мали уроки гри на гітарі, арт-терапію, перекуси та різні заходи. Колектив був чудовий. – Х.Л., 13 років

Що стосується менш приємних взаємодій, то декілька респондентів (№: 4) називають медичну систему, відповідно, медичний персонал.

”

Коли ми відвідуємо медичні центри, ми стикаємося з купою процедур і перешкод – заповнення різних форм. Це створює незручності та змушує нас починати спочатку, якщо щось піде не так. Крім того, дуже складно знайти фахівця, який готовий спілкуватися англійською, не кажучи вже про можливість спілкування українською чи російською. – С. М., 16 років

”

Були труднощі з візитами до стоматолога. Мені пропонували допомогу, але її доступність була обмежена. Я часто стикався з відмовою або не отримував відповіді на повідомлення. – С.Л., 12 років

Соціальна інтеграція – це багатовимірний процес, який, безумовно, включає систему охорони здоров'я. З цієї точки зору рекомендується полегшити доступ до всіх медичних послуг для біженців з України, які зараз перебувають у Румунії. Аргумент є тим сильнішим, що медичні заходи, спрямовані на молодих людей, окрім прямої мети, опосередковано впливають на почуття причетності, соціально-культурну адаптацію і, зрештою, на все життя.

З усієї групи 17 дівчат згадують неприємні моменти, пережиті під час спілкування з румунами, у повсякденному житті.

”

Одним із найнеприємніших переживань є утиски з боку румунів. Є образи, які довелося зазнати моїм знайомим, коли їх били лише за те, що вони українці. Це викликає відчуття незахищеності та відчаю, коли стикаєшся з неприйняттям і нерозумінням. У таких ситуаціях ти почувашся ігнорованим, приниженим і незахищеним. – Ф. Т., 12 років

Наприкінці цього розділу дебати були спрямовані на аспекти, спрямовані на інтеграцію дівчат-підлітків у румунське суспільство, беручи до уваги потреби, специфічні для їхнього віку, такі як освіта чи соціокультурний розвиток.

”

Ця школа (Національний ліцей «Міхай Вітязул»), де ми навчаємося і яка була організована за підтримки румунів, дала нам знання. Однією з найбільш пам'ятних подій став наметовий похід на гору, також організований румунською стороною. Я поїхав на кілька днів у мальовниче місце, де брав участь у різноманітних конкурсах та заходах. Природа була дивовижною, і кожен день був сповнений цікавих вражень. Ця поїздка залишила у мене багато приємних спогадів, які я буду пам'ятати надовго. – Ф.Б., 13 років

”

Мені найбільше сподобалась ця школа (н.а. Національний ліцей «Міхай Вітязул»). Незабутніми були поїздки з різними хабами для підлітків, де мені було дуже добре з колегами. Мені дуже сподобалися поїздки в гори і на море: в Констанцу, в Брашов і на Трансальпіну. – Д.Л., 15 років

Висловлені думки підкреслюють необхідність участі дівчат-підлітків у різноманітних заходах, спрямованих на сприяння їх людському, соціально-освітньому та культурному розвитку. Як підтверджує спеціальна література, це фундаментальні умови для підвищення рівня соціальної інтеграції молоді, особливо в суспільстві, відмінному від того, в якому вони жили раніше (Tyrer and Fazel, 2014; Koehler and Schneider, 2019). Іншими словами, дівчата в досліджуваній групі очікують дотримання їхніх прав, на основі яких вони зможуть розвиватися якомога збалансованіше та повніше протягом цього періоду свого життя.

Проблеми, сьогодення і види запитуваних послуг

Для 20 респонденток мовний бар'єр є найактуальнішою проблемою, оскільки він суттєво впливає на доступ до освіти та якість соціального життя.

Найбільшою проблемою був мовний бар'єр, коли ми приїхали. У родині ніхто не знав мови, я теж нічого не розумів. Але щоб вирішити цю проблему, мене без проблем прийняли в хорошу школу. У старших класах я спілкувався з однокласниками та іншими дітьми, поступово навчився говорити румунською. – А. Н., 13 років

Щоб вирішити цю проблему, багато дівчат вважають, що було б добре організувати та брати участь у якомога більшій кількості заходів для підлітків. – Д. В., 12 років

Окрім основних проблем, пов'язаних із життям у новій державі, нездатність спілкуватися з іншими членами суспільства є фактором, який перешкоджає розвитку, особливо для дітей та молоді (De Haene та ін., 2020; Hodes, 2022). Бувають ситуації, коли респондентки змушені вивчати іноземну мову, відвідувати спеціалізовані курси у складний період у всіх сферах життя або керувати приналежністю до соціальної групи, не спілкуючись з нею. Як наслідок, вони піддаються соціальному відчуженню, стигматизації та збільшенню зусиль у навчанні, як було повторено у фокус-групах.

Що стосується житла, респондентки відчують труднощі, з якими стикаються їхні батьки, по відношенню до різних служб та установ румунської держави.

Є проблеми з оплатою житла. Здається, румунська влада дуже повільна. Схоже, вони навмисно затягують виплати і дуже повільно оформляють документи. Я думаю, що вони повинні вдосконалити свої державні системи, щоб зробити роботу ефективнішою. – С. Ф., 17 років

Є проблеми з оплатою житла, тому що багатьом людям відмовляють у цій допомозі. Багато матерів-одиначок або багатодітних сімей потребують такої допомоги, тому що їх зарплати не вистачає на всі витрати, включаючи оренду та комунальні послуги. Платіжна допомога допомогла б деяким людям, але вона або не виплачується вчасно, або зараз багатьом людям у ній відмовляють. – Д. Т., 14 років

Також повідомляється про адміністративні або інституційні проблеми, які впливають на безпеку сімей біженців і підтримку якісного рівня життя.

”

Ми маємо проблеми з отриманням соціальних талонів, тому що їх видають нечасто, інколи лише кожні 3, 4 чи 5 місяців. Наприклад, моя родина стояла в черзі за цими виплатами майже півроку. Як на мене, це ненормально, і цю проблему можна було б вирішити шляхом збільшення кількості пунктів роздачі, щоб їх міг отримати кожен. Адже багатьом нічого не дістається, а іншим — кілька разів поспіль. – Г. Ж., 16 років

”

Я не в курсі всіх питань, які обговорюють батьки, але, як я чув, наш статус захисту (дозвіл на проживання) може незабаром закінчитися, і нам доведеться залишити Румунію. Особисто мені тут подобається. У нас є свій дім і у мене тут є друзі. Але якщо прихисток закінчиться, можливо, доведеться переїхати в іншу країну. – Д. В., 12 років

”

Тут важко знайти лікаря, який би міг допомогти з контролем зору. Наприклад, у мене проблеми із зором і я шукаю лікаря більше пів року. Багато хто відмовлявся, тому що ми українці, або просили дуже високі ціни на перевірку зору. Дехто вимагав багато документів, що створює багато проблем. – Е. А., 13 років

Труднощі, що виникають у зв'язку з державними установами, які відповідають за надання допомоги мігрантам або біженцям, були виявлені в кількох європейських державах (Hernes et al., 2022). У зв'язку з цим різні групи біженців із країн, розташованих на півночі континенту, рекомендували об'єднати всю інформацію та розмістити процедури для мігрантів чи біженців на рівні однієї установи, яка, можливо, функціонуватиме переважно в режимі онлайн. Крім того, органи влади та інші органи, відповідальні за цю сферу, повинні передбачити програми підтримки для багатьох сайтів, на основі яких структуровано реагувати на всі категорії потреб, від фізичних і матеріальних до потреб, пов'язаних із вивченням іноземних мов, або психологічне втручання в громаді (Bürgin et al., 2022; Kaufman and Killen, 2022).

Дівчата та їхні родини потребують більше послуг підтримки для найважливіших сфер їхнього життя. Зокрема, необхідно полегшити доступ до медичних послуг та спростити адміністративні процедури.

Крім того, потрібна психологічна консультація:

”

Мої батьки працюють, тому ми не пропускаємо нічого важливого. Проте ми потребуємо більше емоційної підтримки та психологічної консультації. – R. S., 12 років

”

Психологічна допомога теж дуже важлива, адже багато дітей страждають не лише від війни, а й від стресу батьків, які теж переживають. Діти страждають через переїзд, через труднощі в суспільстві, через булінг тощо, що, на жаль, стає досить популярною темою. – С. М., 16 років

При організації програм психологічного консультування та психотерапії, призначених для біженців з Румунії, пропонується надавати пріоритет дітям та підліткам. Хоча збройний конфлікт впливає на людей будь-якого віку, діти особливо вразливі (Elvevåg and DeLisi, 2022), і стійкість емоційного дисбалансу може негативно вплинути на всю їхню життєву траєкторію. Тому слід враховувати, що ці категорії людей переживають значну травму від насильства та втрат, тривогу, посттравматичний стресовий розлад та депресію (Cai et al., 2022).

Кілька респонденток (№: 6) вважають, що потрібно більше роботи для батьків.

”

Моїй мамі також потрібна робота, тому що школу, в якій вона працює більше півроку, цього місяця закриють, якщо нічого не станеться і спонсори чи щось таке. Мені особисто потрібні курси румунської мови. Я хотів би організувати більше заходів для вивчення мови. – У.Р., 12 років

”

Зараз наша сім'я в основному зайнята фінансовими проблемами, тому що мого батька звільнили з університету, де він викладає. Зараз активно шукає нову роботу. – Ф. І., 13 років

Відзначено потребу в людських, фінансових і часових інвестиціях для житла та підвищення рівня включення на ринок праці біженців з України. Окрім професійного розвитку, стабільна робота сприяє соціальній інтеграції відповідної громади та економічному розвитку Румунії. Таким чином, політика та заходи, які впроваджуються для підтримки біженців, мають будуватися, серед іншого, на двох пріоритетних осях, а саме: житло та професійна конверсія / повторна конверсія дорослих з України, які зараз перебувають у Румунії. Соціально-освітні заходи, призначені для молоді, є послугами, які вважаються основними.

”

Я також хотів би бачити більше спортивних можливостей лише для українців. Будь-який вид спорту організований або повністю місцевою мовою, або дуже далеко, де хтось говорить англійською. Я б хотів, щоб люди принаймні розмовляли англійською, щоб було безпечно робити те, що тобі подобається. – У. Р., 12 років

”

Я хотів би організувати більше заходів, де можна знайти нових друзів і поспілкуватися. – Т. І., 18 років

”

Мені подобаються заходи, де українці зустрічаються, заводять нові знайомства. – Д. Н., 12 років

Думки та поведінка румунів щодо біженців з України

Ставлення румунів до біженців з України група респонденток сприймає по-різному. Лише дві людини рішуче заявили, що румуни ставляться до біженців з України «неадекватно» або «не по-людськи». З цих відповідей можна зробити висновок про низький рівень знань про українську громаду або розуміння несприятливого соціально-політичного контексту, що вимагає солідарності.

”

Коли я заспівав українською, прийшла одна старенька і сказала мені, що ви забираєте всі наші гроші з наших пенсій і так далі. Я відповів румунською, що не розумію, що вона говорить. Вона хотіла мене роздратувати, кинути виклик. – І. В., 13 років

Окрім особистого вибору румунів чи ставлення біженців з України, на взаємодію значною мірою впливає мовний бар'єр.

”

Були випадки, коли англійською кричали слова на кшталт «Україно заткнись», але я чув і румунською некрасиві слова, я трохи розумію, що вони говорять. Щодо мови, я намагаюся більше спілкуватися румунською, але володію англійською. – І. В., 13 років

”

Мене часто критикують через те, що я розмовляю з акцентом, коли я захищаюся, я кажу: «Якщо тобі не подобається, можеш повертатися в Україну» – Р. С., 12 років

А щодо взаємодії з молодими людьми з Румунії більшість респондентів (№: 18) зазначають, що вони мали досить неприємний досвід. Спостерігається небажання або навіть неприйняття з боку деяких румунських підлітків, ставлення, ймовірно, зумовлене упередженнями щодо біженців або людей з інших культур, незалежно від причин міграції. Звичайно, існує ймовірність того, що румунські підлітки відчують порушення своїх прав і свобод як членів більшості. Окрім таких можливих причин, слід враховувати їхній вік, близький до віку респондентів, а отже, їхню обмежену здатність розуміти складні соціальні ситуації.

”

Наприклад, на спортивному майданчику, де ми грали у футбол, нас просто вигнали. Сказали, що це не наше місце і треба йти. – Ж. Н., 12 років

”

Багато румунів уникають нас і взагалі ставляться до нас негативно. Часто буває, що з нас сміються, ображають. – Л.С., 13 років

”

У школі у мене були випадки образ і знущань англійською, а також румунською, хто розумів, перекладав мені. У школі до мене ставилися негативно. – Ж. Н., 12 років

Такий досвід вказує на прояв структурного насильства, яке створює та підтримує нерівність усередині та між соціальними групами, у тому числі на основі статі, етнічного походження та імміграційного статусу (Montesanti, 2015; Ozgurmez and Hoxha, 2020). На рівні румунського суспільства існує ймовірність того, що ця форма насильства визначається, навіть якщо лише частково, нездатністю певних інституцій та організацій реагувати на потреби біженців і зменшити рівень дискримінації, до якої вони піддаються. У групі респонденток також виявляються міжособистісні переживання, які сприймаються як безсумнівно позитивні.

”

У мене є дуже хороші румунські друзі. У моєму дворі є дівчата, які мене дуже підтримують. Я кажу собі, що все буде добре, що я хороша подруга і в класі всі мене підтримують. – Р. С., 12 років

”

Коли я спілкувалась з іншими підлітками та проявляла ініціативу налагоджувати контакти, або коли вони починали спілкуватися зі мною, коли дізнавалися, що я розмовляю українською, вони завжди були привітними та зацікавленими у спілкуванні. Вони виявили відкритість і бажання познайомитися зі мною ближче, тому що їм це було незвично і цікаво. Хоча я чула, що інші мали негативний досвід спілкування з румунами, але в моєму випадку це було не так, тому я не можу сказати нічого поганого. – С.М., 16 років

”

Мені добре в їхньому товаристві, особливо в школі, де я навчаюся і де одні румуни. Всі вони дружні, активні, замкнутих дітей дуже мало. – Ф.Т., 12 років

Як і очікувалося, деякі взаємодії представлені місцями як позитивні, так і негативні.

”

Мій досвід був приблизно 50/50. Наприклад, коли я їздила в табір з дітьми з іншого міста Румунії, вони були дуже добрими, розуміючими та цікавими. Але тут, у школі, ми зустріли дуже некерованих дітей, які завдавали нам багато неприємностей, тож це дійсно залежить від середовища, в якому ти перебуваєш. Не можна узагальнювати людей, діти дуже різні. – С.Ф, 17 років

Проконсультовані дівчата підлітки відчують, з одного боку, доброзичливість молоді в Румунії пізнати їх ближче, а з іншого боку, ставляться до байдужості чи навіть дискримінаційного ставлення останніх. Кілька учасників пояснюють негативне сприйняття себе та своїх співвітчизників загалом вимогами, які вони мають з боку різних інституцій та організацій Румунії.

”

У мене є друзі з Республіки Молдова, які спілкуються з румунами, і вони сказали мені, що деякі з них вважають нас звичайними людьми, які приїхали сюди через війну в нашій країні, і що ми поки що не можемо там жити. З іншого боку, деякі румуни вважають нас занадто неслухняними, будучи проти нас. Я згодна, що деякі українці запитують занадто багато; їм так багато допомогли фінансово та допомогою, але деякі з них все це не задоволені та вимагають від румунів занадто багато. Через це у румунів може бути така думка про нас. – Г.Ж., 13 років

Із записаних відповідей видно, що респондентки не мають дуже високих або необґрунтованих очікувань, але загалом стурбовані наявністю доброї волі та бажанням молоді в Румунії спілкуватися. Напруга між двома групами, ймовірно, також визначається сприйняттям деякими дорослими ресурсів, вкладених у потік біженців з України. З цієї точки зору корисними є додаткові інформаційні та просвітницькі програми, за допомогою яких члени більшості громади глибше розуміють численні труднощі, з якими стикаються біженці з України на індивідуальному, сімейному чи соціальному рівні. Отже, можна підвищити рівень гнучкості, щоб широке населення могло адаптуватися до соціальних і культурних потреб біженців.

Пропозиції дівчат-підлітків для підтримки інших біженців з України

Відповідаючи на запитання, як би вони хотіли допомогти іншим молодим людям з України, біженцям у Румунії, респонденти посилаються насамперед на заходи, спеціально організовані для підлітків, фінансову допомогу та підвищення рівня безпеки.

У школах треба проводити заходи, щоб дітям і підліткам роз'яснити ситуацію, тому що їм нема звідки взяти цю інформацію. Усе, що я чую від батьків, це те, що «прийшли українці і забрали наші гроші», а потім передають ці ідеї один одному, що призводить до булінгу. Якби в школах були організовані заходи щодо роз'яснення цих речей, було б набагато краще. – Д.Р., 15 років

Я б покращив фінансову допомогу, а також збільшив медичну та психологічну допомогу. Я б надав більше житлової підтримки та збільшив кількість шкіл та освітніх програм. Я б залучив до цих організацій більше українців, ніж румунів, щоб надати більше підтримки та розуміння тим, хто цього потребує. – І.Л., 17 років

Ще раз підкреслюється важлива роль психологічного консультування та розвитку особистості. Крім того, емоційні труднощі та травми, що сталися в контексті збройного конфлікту, є аспектами, які дівчата повторюють у всіх темах, які розглядаються.

Напевно, я б надала їм фінансову допомогу в першу чергу. По-друге, психологічна підтримка, особливо для маленьких дітей, яким важко переїжджати з одного місця на інше. Також важливі гуртки за інтересами, наприклад, танці та малювання. Коли я був у Констанці, було багато гуртків малювання для українців, а тут немає жодного. – К.Ф., 17 років

Я б допомогла організувати мовні та комунікаційні курси, тому що ті, хто сюди приїжджає, часто мають проблеми з адаптацією та психологічним здоров'ям через досвід. Так, напевно, я б їм допомогла. – Ф.У., 12 років

Процес адаптації, який проходять респондентки, подібний до інших дітей та підлітків, які отримали статус біженця в умовах збройного конфлікту в Україні. Наприклад, в Естонії було виявлено, що спочатку молоді люди були вражені страхом бути відкинутим і воліли брати участь у обмежених діях з однокурсниками. Пізніше активна участь у різноманітних шкільних заходах дозволила їм висловити свій оптимізм, а також страх не відповідати вимогам щодо знання мови. На останньому етапі, оціненому в дослідженнях, вони підкреслили гостру потребу в психологічній підтримці для зменшення травм, пов'язаних зі збройним конфліктом (Dangmann et al., 2022; Hodes, 2022; Toros et al., 2024).

Безпека відчувається як нагальна потреба як у зв'язку з життям в Україні, так і в Румунії. На такі почуття, швидше за все, впливає важливий досвід, який пережили та переживають члени родини чи друзі, які все ще перебувають в Україні.

*У мене є сильне бажання допомогти всім переїхати сюди, щоб бути в безпеці, максимально захистити їх від усього, що там відбувається. Я хочу всім допомогти, підтримати житлом і грошима, доставити близьких у безпечне місце.
– С. Д., 13 років*

З психосоціологічної точки зору потреба представляти опору для спільноти, частиною якої є людина, є природним когнітивно-емоційним процесом. Водночас у складних ситуаціях відчуття причетності стає більш інтенсивним, а зв'язок із близькими – міцнішим. З такої точки зору ми можемо спостерігати потребу деяких респондентів у допомозі членам родини, друзям та знайомим з метою сприяння їхній безпеці та благополуччю.

Слова, що представляють Україну та Румунію

Перші слова, які людина використовує, щоб описати - у цьому випадку суспільство - мають відношення до знання того, як вони ставляться до нього. Деякі відповіді учасників дослідження вказують на почуття смутку та страждання, що

виникають у результаті виїзду з країни. Водночас воно асоціює румунське суспільство з конструктивними та приємними елементами повсякденного життя, що передбачає появу почуттів причетності, вдячності та надії.

Репрезентативні слова для України

дитинство
СІМ'Я
рідна країна **ДІМ**
близькі люди
прекрасні спогади **ЛЮБОВ**
свобода **РОЗУМІННЯ** школа

Репрезентативні слова для Румунії

безпека друзі
комфорт центр **Мрії**
традиції нові знання
культура **ДІМ**
досвід допомога
Надія нові концепції

Репрезентативні слова для України

дискомфорт
Війна
дискомфорт **страх**
Сльози труднощі
ненависть

Репрезентативні слова для Румунії

переїзд
мовний бар'єр
високі ціни **роми**
труднощі
незрозумілість

Збройний конфлікт – це подія, яка викликає відчуття хаосу та невизначеності; воно впливає як на емоційну сферу, так і на повсякденне життя (Karakiewicz-Krawczyk

et al., 2022). Беручи до уваги відповіді респонденток про Україну, можна побачити набір суперечливих і надзвичайно сильних емоцій і почуттів, особливо у віковому

контексті. На практиці вони стикаються з екстремальними ситуаціями, в яких їм доводиться змиритися з віддаленістю від родинного оточення, долати значні моменти для них самих або їхніх близьких і водночас зіштовхуватися з новими труднощами та досвідом, викликаними

переїздом до Румунії. Позитивні аспекти обумовлені деякими уявленнями про суспільство, в якому вони зараз живуть. Той факт, що вони асоціюють Румунію з «допомогою» та «надією», сприяє їхньому добробуту та представляє точки опори в соціальній інтеграції

Звернення до рідних та друзів в Україні

Інструмент дослідження надав розділ для респонденток, щоб висловити повідомлення членам сім'ї, друзям та особам, які приймають рішення в Україні. З точки зору емоційного залучення, можна сказати, що дискусії на цю тему мали великий вплив. На рівні всієї групи було бажання донести певні думки та ідеї, спробувати підкреслити негативні наслідки нинішнього збройного конфлікту в Україні.

Щоб не вмерли. – С.С., 15 років

Бути у безпеці. – О. П., 14 років

Я б сказала своїм рідним бути сильними і не ігнорувати сигнали тривоги, через це одна наша родичка померла, вона навіть не встигла спуститися в підвал, тому що все сталося занадто швидко. – С.М., 16 років

Я вважаю, що люди, які залишилися в Україні, дуже сміливі залишатися там щодня. Бажаю їм мужності та терпіння в майбутньому. У майбутньому я, чесно кажучи, не бачу свого життя в Україні, тому що мені особисто нема куди їхати і я маю намір жити в Європі, а не в Румунії. – Г.Й., 13 років

Я хотіла би сказати своїм друзям, щоб вони прийшли сюди до нас. Я навіть готова їм допомогти з проживанням, чим завгодно, тільки б вони були в безпеці. – І.Л., 17 років

У випадку з повідомленнями, надісланими особам, які приймають рішення в Україні, відзначаються сильні почуття розчарування, недовіри та відсутності безпеки. Усі дівчата-підлітки, включені в дослідження, повторили надію на припинення цього збройного конфлікту, а багато з них – на повернення до рідної країни.

”

Я хочу, щоб люди, які залишилися в Україні, були в цілковитій безпеці, у більш безпечному місці, особливо ті, які перебувають у найнебезпечніших місцях. Я хочу, щоб війна закінчилася. Я бажаю, щоб мої дідусь і бабуся, які залишилися в Луганську і Донецьку і не можуть чомусь звідти виїхати, я б хотіла, щоб вони приїхали до нас в Україну, ми б там були всі разом. – Ф.У., 12 років

”

Деякі люди не розуміють, що це не просто гра, а реальність, де гинуть невинні люди. Невідомо, хто почав війну, дехто каже, що її спланували інші країни. Це справді було заплановано? З якою метою? Україна прагнула звільнитися. Це форма марнування людських життів. Але комусь усе здається незрозумілим, усі запитують: ти патріот, ти маєш померти за свою країну, а за кого ти маєш віддати життя? – С.Ф., 17 років

”

Політики повинні самі йти і боротися, а не змушувати воювати простих людей. – С.М., 16 років

”

Я хочу сказати політикам, щоб вони краще дбали про військових і давали їм кращі засоби захисту. – Ф.Т., 12 років

Незважаючи на те, що ініціювання збройного конфлікту є рішенням дорослих, шкідливі наслідки також поширюються на дітей та підлітків. Виклики виникають і зберігаються у вигляді проблем адаптації, виховання та пріоритетності цінностей. Часто спостерігаються самотність, відсутність близьких стосунків і зниження почуття безпеки (Karakiewicz-Krawczyk та ін., 2022). Думки опитаних дівчат свідчать, з одного боку, про емоційну чутливість, характерну для віку, а з іншого, про вимушене «дозрівання». Здається, що багато з них втратили невинність підліткового віку і переживають справді чудовий досвід, який замінює радість від гармонійного розвитку, заснованого на власному виборі та, зрештою, на правах людини.

”

Маю цуценя якому 2 роки. Він багато побачив і почув на війні, ці два роки, а тепер йому постійно страшно. Він дуже боїться вибухів, сирен і гучних звуків. Іноді тато дзвонить мені під час цих подій і чує, як страждає моє цуценя. Мій тато навіть поставив камеру, щоб я міг його бачити, але мені дуже боляче це бачити. Якої шкоди завдали їм домашні улюбленці? – І.Н., 12 років

Бажання та плани на майбутнє дівчаток-підлітків

Для деяких дівчаток-підлітків плани на майбутнє окреслені досить чітко, але для більшості з них (№: 21) життя після завершення збройного конфлікту в Україні здається лише бажаним за дійсне. Найголовніше і часто висловлюване бажання - повернутися «додому». З усієї групи 7 дівчат твердо кажуть, що хочуть залишитися в Румунії.

Купити коня і їздити кожен день.
– І. В., 13 років

Стати відомою художницею. – Л. С., 13 років

Я хочу, щоб закінчилася війна і повернулась додому (н. а. Україна). – С. Ф., 17 років

Давайте залишимося тут (н.а. Румунія). – Г. І., 13 років

Я хочу, щобусе поганезакінчилося і ми могли повернутися додому.
– Д. Р, 15 років

Можливо, через навчання я б пішов далі. Навіть якщо закінчиться війна, там довго відбудовуватимуться, тому краще поїхати в іншу країну. – О.П., 14 років

Незважаючи на значну кількість мігрантів і біженців, зареєстрованих у всьому світі, залишається багато невивчених аспектів життя цих людей. Якщо ми розглядаємо молодих людей, то сфери, від яких залежить їхній психосоціальний і культурний розвиток (наприклад, освіта), повинні бути пріоритетними, хоч і сильно похитнуті всім, що передбачає переїзд в іншу країну, відмінною від рідної країни.

Висновки та рекомендації

Кожного злочину забагато. – Юрген Габермас

Досвід, описаний кожною з 31 дівчат, охоплює лише частину історії життя тих, хто знайшов притулок у Румунії внаслідок збройного конфлікту в Україні. Для цих молодих жінок і, ймовірно, для їхніх родичів життя в Румунії має як позитивні, так і негативні конотації.

З точки зору базових послуг, гуманітарні організації, міжнародні та національні, мають важливий внесок, особливо з точки зору соціально-освітньої діяльності, психологічного консультування та соціальної інтеграції. Інституції та установи румунської держави пропонують підтримку сім'ям біженців, але водночас вони створюють ситуації, які сприймаються як «неадекватні», «важкі», а в деяких місцях «дискримінаційні». У цьому сенсі існує потреба розвивати більш активні відносини співпраці між організаціями, які мають досвід у цій галузі. Іншим заходом може бути сприяння транскордонним відносинам з посольствами та консульствами, з офісами та групами громадянського суспільства. У цьому ж напрямку рекомендується навчання персоналу державних установ; фахівці, які працюють з біженцями, повинні бути навчені розуміти їхню реальну ситуацію (наприклад, соціально-культурні норми, причини перебування в біженстві). Прийняті заходи мають заохочувати права людини, соціальну інтеграцію, гендерну рівність і соціальну справедливість.

Щодо порівняння України з Румунією, то існує нагальна потреба спілкуватися рідною мовою або вивчати румунську мову. Мовний бар'єр – це питання, яке найчастіше згадується в усіх розділах посібника з проведення фокус-групи. На задньому плані існує потреба в психологічному консультуванні молодих жінок та їхніх родин.

Уявлення про людські взаємодії між біженцями з України та різними категоріями

громадян Румунії відрізняються, швидше за все, залежно від досвіду, який пережила кожна молода жінка. З глобальної точки зору позитивними є як соціальні контакти з дорослими (наприклад, вчителями), так і з підлітками (наприклад, однокласниками). Але випадки, коли такі взаємодії стають «неприємними», виражають стигматизацію, низький рівень солідарності, упередження та відсутність реальних знань про проблеми, з якими стикається група, про яку ми говоримо. У цьому аспекті підвищення рівня обізнаності та чутливості органів влади та інших спеціалістів (наприклад, лікарів) вандається доцільним; публікація актуальної інформації про основні послуги для біженців; програми неформального навчання, розвитку та культурної інтеграції. Повідомлення мають бути чітко та лаконічно, на мовах, зрозумілих біженцям.

Потреби та очікування дівчаток-підлітків зосереджені на елементах, характерних для їхнього віку, таких як інтеграція в коло друзів, освітній прогрес, активна участь у соціокультурних заходах і дозвіллі. Слід зазначити, що, окрім таких пріоритетів, дівчата-підлітки відчують недоліки щодо житла, доходу та доступу до основних послуг (наприклад, охорони здоров'я). Для підтримки біженців в Україні пропонується систематично збирати, аналізувати та оприлюднювати державні дані, включно з інформацією про їхні інтеграційні потреби, використовуючи зв'язані електронні бази даних, відповідно до законодавства про права людини та захист персональних даних. Іншими словами, оцифрування інформації, отриманої та записаної на всіх етапах процесу прийому та інтеграції, є необхідністю (Voicu та ін., 2018).

Повідомлення, які дівчата-підлітки хочуть донести до своїх родичів і осіб, які приймають рішення в Україні, свідчать про вимушене «дозрівання» з серйозними наслідками для їхнього психосоціального

розвитку. На цьому етапі життя молоді жінки вчать керувати дуже сильними емоціями, почуттями та переживаннями, такими як притулок або віддаленість від членів сім'ї.

Загалом існує потреба у переоцінці та синхронізації законодавства та державної політики відповідно до європейських та надєвропейських норм. Румунія повинна розвивати свою спроможність

підтримувати всі категорії біженців і надавати їм не лише мінімальні послуги, а й ті, які необхідні для добробуту (наприклад, добре оплачувану та безпечну роботу, психологічне консультування). Крім того, біженці з України потребують і мають право повідомляти про свою ситуацію, відповідно, звертатися за підтримкою, не приймаючи на себе різні ризики (наприклад, статус захисту).

Наведені вище висновки та рекомендації стисло систематизовано нижче:

- Підлітки-біженці мають неоднозначний досвід у Румунії, як позитивні, так і негативні аспекти, пов'язані з життям у новій країні.
- Румунські державні інституції та агенції надають суттєву підтримку сім'ям біженців, але існує негативне сприйняття, пов'язане з неадекватністю, труднощами та, у деяких випадках, дискримінацією доступу до цих послуг, що підкреслює необхідність покращення наданої підтримки та спілкування з біженцями.
- Спілкування рідною мовою або вивчення румунської мови є гострою потребою, найчастіше згадуваною проблемою. Вивчення румунської мови безпосередньо впливає на освітню та соціальну інтеграцію.
- Дівчата-підлітки переживають примусове дорослішання, що має великий вплив на їхній психосоціальний розвиток, їм доводиться керувати сильними емоціями та переживаннями.
- Дівчата-підлітки та їхні родини потребують психологічної консультації, щоб подолати травму та стрес, спричинені війною та біженцями. Психологічна підтримка має вирішальне значення для адаптації та благополуччя біженців.
- Уявлення про взаємодію з громадянами Румунії відрізняються, але загалом позитивні. Випадки неприємних взаємодій вказують на стигматизацію та упередження, підкреслюючи необхідність інформування громадськості та освіти.
- Дівчата-підлітки потребують інтеграції в коло друзів, розвитку освіти та участі в соціально-культурній діяльності. Однак вони відчувають дефіцит у сферах житла, доходів і доступу до основних послуг.
- Оцифрування та систематична публікація даних про державні послуги та способи доступу до них є важливими для підтримки біженців.
- Необхідно синхронізувати румунське законодавство та державну політику з європейськими нормами, щоб пропонувати біженцям не лише мінімальні послуги, а й ті, які необхідні для добробуту. Їм також потрібна підтримка, щоб повідомити про свою ситуацію та без ризику звернутися за допомогою.

Бібліографія

1. Bäärnhjelm, S., Laban, K., Schouler-Ocak, M., Rousseau, C., & Kirmayer, L. J. (2017). Mental health for refugees, asylum seekers and displaced persons: A call for a humanitarian agenda. *Transcultural Psychiatry*, 54(5-6), 565-574
2. Bürgin, D., Anagnostopoulos, D., Vitiello, B., Sukale, T., Schmid, M., & Fegert, J. M. (2022). Impact of war and forced displacement on children's mental health—multilevel, needs-oriented, and trauma-informed approaches. *European child & adolescent psychiatry*, 31(6), 845-853
3. Cai, H., Bai, W., Zheng, Y., Zhang, L., Cheung, T., Su, Z., ... & Xiang, Y. T. (2022). International collaboration for addressing mental health crisis among child and adolescent refugees during the Russia-Ukraine war. *Asian J Psychiatr*, 72, 103109
4. Chelcea S., (2009), Metodologia cercetării sociologice. *Metode cantitative și calitative*, Ediția a III – a, București, Editura Economică
5. Díaz-Sánchez, J. P., Bonilla-Bolaños, A., Obaco, M. (2021). Where to go? Drivers of Venezuelan asylum seekers. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 1713-1729
6. Elvevåg, B. și DeLisi, L. E. (2022). The mental health consequences on children of the war in Ukraine: a commentary. *Psychiatry research*, 317, 114798
7. Hernes Vilde, Deineko Oleksandra, Hånda Myhre Marthe, Liodden Tone, Balke Staver Anne (2022). *Ukrainian refugees - experiences from the first phase in Norway*, Norwegian Institute For Urban And Regional Research
8. Dangmann C., Ragnhild D., Solberg, Ø. (2022). Mental health in refugee children. *Current Opinion in Psychology*, 48, <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101460>
9. De Haene, L., Rousseau, C., Sveaas, N., & Reichelt, S. (2020). *Working with refugee families*. University of Cambridge ESOL Examinations
10. Hodes M. (2022). Thinking about young refugees' mental health following the Russian invasion of Ukraine. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 28(1):3-14. doi:10.1177/13591045221125639
11. Karakiewicz-K., Krzysztof Z., Marek L., Agnieszka N., Artur K., Paweł S., Anna K. și Beata K. (2022). The Opinions of Poles about the Need to Provide Humanitarian Aid to Refugees from the Area Covered by the Russian-Ukrainian War". *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19, 20: 13369. <https://doi.org/10.3390/ijerph192013369>
12. Koehler, C. și Schneider, J. (2019). Young refugees in education: the particular challenges of school systems in Europe. *Comparative migration studies*, 7(1), 1-20
13. Miftode V., (2003), *Tratat de metodologie sociologică*, Iași, Editura Lumen
14. Montesanti S. R. (2015). The role of structural and interpersonal violence in the lives of women: a conceptual shift in prevention of gender-based violence. *BMC Womens Health* 15 (1), 93. doi:10.1186/s12905-015-0247-5
15. Ozcurumez, S. și Hoxha, J. (2020). Practicing social cohesion in the dark: Diverse processes and missing indicators in forced migration contexts. *Frontiers in Human Dynamics*, 2, 569682
16. Spörlein, C., Kristen, C., Schmidt, R., Welker, J. (2020). *Selectivity profiles of recently arrived refugees and labour migrants in Germany*. *Soziale Welt*, 71(H. 1/2), 54-89
17. Toros, K. și Falch-Eriksen, A. (2020). A child's right to protection during the COVID-19 crisis: An exploratory study of the child protective services of Estonia. *Children and youth services review*, 119, 105568
18. Toros Carmen, Kozmenko Olena, Falch-Eriksen Asgeir (2024). 'I just want to go home, is what I need' - *Voices of Ukrainian refugee children living in Estonia after fleeing the war*, *Children and Youth Services Review*, 158, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.107461>.
19. Tyrer, R. A. și Fazel, M. (2014). *School and community-based interventions for refugee and asylum seeking children: a systematic review*. *PLoS one*, 9(2), e89359
20. UNICEF (2021), "Procedure On Ethical Standards In Research, Evaluation, Data Collection And Analysis"
21. UNICEF (2022), ENGAGED AND HEARD! *Guidelines on Adolescent Participation and Civic Engagement*
22. Voicu B., Deliu A., Tomescu C., și Neguț A. (2018), Situația refugiaților din România - *O evaluare a procesului de integrare*, Institutul de Cercetare a Calității Vieții
23. Walters, W. H. (2023). Assessing Diversity in Academic Library Book Collections: Diversity Audit Principles and Methods. *Open Information Science*, 7(1), 20220148
24. Kaufman, E. M., & Killen, M. (2022). Children's Perspectives on Fairness and Inclusivity in the Classroom. *The Spanish Journal of Psychology*, 25, e28